

Srbija: Politicka Nestabilnost Ugrozava Ekonomiju

Author: [Stojan Stamenkovic](#)

Politicke razmirice prete da ugroze ekonomski preporod Jugoslavije.

Ekonomski tim vlada Srbije i Jugoslavije, ucinio je sve sto je mogao posle pada Milosevica da uvede zemlju u tranziciju. Stvoreni su osnovni zakonski preduslovi za investicioni ciklus koji se zeljno iscekuje i bez koga zemlja ne moze da racuna na bilo kakav oporavak. Trasiran je, dakle, uz pohvale svih medjunarodnih finansijskih institucija, put za izalazak iz krize.

Ekonomisti znaju da je potrebno da do polovine ove decenije ulazi i do tri milijarde dolara godisnje stranog kapitala godisnje u jugoslaviju. Isto toliko je vazno sto uz taj kapital treba da stigne i savremena tehnologija i novi marketinski pristup.

Pred srpskim parlamentom je sada da sto hitnije usvoji paket zakona kojim bi se te investicije i tehnicki omogucile. Tu, medjutim, nastaje i problem. Politika je ta koja ozbiljno prete da ugrozi napore ekonomista i oporavak tesko osiromasene zemlje.

Sve su uocljivije razmirice unutar vladajuce koalicije DOS, sacinjene od 18 raznorodnih stranaka, koje bi mogle da dovedu do prevremenih izbora. Paralelno, u parlamentu je od pocetka uocljiva opstrukcija opozicionih stranaka, sto skupstinsku proceduru usvajanja zakona neverovatno usporava.

Ako lideri DOS-a ne dogovore "primirje" i ubrzaju usvajanje neophodne zakonske regulative, sav trud ekonomista, kao i dobra volja medjunarodne zajednice koja je pozdravila pad Milosevica, bice dovedeni u pitanje, jer je za strane investicije potrebna unutrasnja stabilnost.

Ako bi doslo do odlaganja reformi, gotovo da se ne bi mogle sagledati razmere katastrofe. Nasledjeno stanje od Milosevica je tako lose, da bilo kakvo odlaganje, moze samo izroditi neki novi politicki ekstremizam ili potpunu anarhiju. To se moze videti na osnovu nekoliko ekonomskih pokazatelja.

Bruto domaci proizvod (GDP) Jugoslavije za ovu godinu se procenjuje na nesto vise od 10 milijardi USD, sto je oko 1.000 USD po glavi stanovnika. To je tek trecina onoga iz 1989, od kada je poceo sunovrat jugoslovenske privrede, kao rezultat politickih projekata rezima Slobodana Milosevica.

U proteklih deset godina pod tim rezimom, kapital je neprekidno prelivan u potrosnju, jer se nista nije ulagalo u obnavljanje i odrzavanje opreme u fabrikama, elektranama, u transportu, itd. Realna vrednost industrijske opreme negde je izmedu 10 i 15 posto one iz 1989. godine. Sem retkih izuzetaka, industrijski kapaciteti si izraubovani i zastareli, i kao takvi nekompatibilni na savremenom trzistu.

U zemlji od oko 10 miliona stanovnika ima 1,9 miliona zaposlenih, oko 850 hiljada nezaposlenih lica i oko 1,4 miliona penzionera. Broju nezaposlenih treba dodati i vise od 500 hiljada lica koja su u umrtvljenim preduzecima zapravo neuposleni, dakle predstavljaju prikriveni radni visak. Sa njima se stopa nezaposlenosti penje na oko 40 posto, sto je visestruko iznad one granice kada se u Evropi zvoni na uzbunu.

Stopa rasta GDP od 4-5 posto godisnje do 2010, koliko procenjuju MMF i Svetstka banka zaposlila bi tek ove prikriveno nezaposlene, stopa nezaposlenosti ostala bi i tada preko 20 posto. Otuda Srbiji i Jugoslaviji treba stopa rasta koja osetnije prelazi pet odsto godisnje.

Dalje, zateceni eksterni dug zemlje iznosi oko 12 milijardi USD. On za 20 posto prevazilazi GDP iz ove godine i taj dug ne mozemo da platimo. Mracnu sliku upotpunjuju podaci o siromastvu. Sociolozi i statistickari procenjuju da se izmedu 30 i 40 posto stanovnistva nalazi ispod linije siromastva; prosečna mesečna neto-plata danas iznosi oko 95 USD.

Ovakvu zatecenu situaciju, pokušao je da preokrene tim eksperata u novoj vlasti i to sa zavidnim uspehom. Po septembarskoj oceni MMF-a, tranzicija je započeta više nego uspešno. Do sada je reformisan poreski sistem, tako što je prilagodjen savremenom evropskom sistemu. Uspostavljena je zavidna budžetska disciplina, centralna banka brine o stabilnosti domaće valute i cena i emisijom novca više ne pokriva deficit u budžetu, niti podupire nerentabilna državna preduzeća, čime je bila opterećena više od pola veka.

Nema više stampanja novca ni prema potrebama elite ni radi socijalnog mira. Devizni kurs je stabilan već godinu dana, za dinare se u bankama slobodno kupuju marke, funte ili dolari (i obratno), devizne rezerve rastu.

Liberalizovana je spoljnotrgovinska razmena, a korigovan je zateceni nesklad cena -neprirodno niske, čvrsto kontrolisane cene energije, osnovnih prehrambenih i nekih drugih proizvoda, zbog kojih su nastajale nestasice. Ma koliko se moglo cuti primedbi na račun Zakona o privatizaciji, on je ipak usvojen, što je bio predušlov za dolazak stranog kapitala, a program za regulisanje unutrašnjih dugova, ublažavanje nelikvidnosti i uspostavljanje finansijske discipline počeo je da daje rezultate.

Započet je ozbiljan proces rekonstrukcije bankarskog sistema, od čijeg uspeha zavisi i normalizovanje kamatnih stopa, ali i prohodnost celavog finansijskog sistema za predstojeći razvoj.

Sada se javljaju prvi rezultati budžetske discipline i čvrste monetarne politike. Vraća se poverenje u domaću valutu, raste realna tražnja domaćeg novca. Posle više od decenije počela je srednja stanovništva - iznosi su još uvek mali, ali je sama pojava značajna, baš kao i najave banaka o kreditiranju stanovništva. Zapazila se i izvesno smanjivanje kamatnih stopa. Primećuje se i tendencija ublažavanja rasta cena.

One će, doduse, krajem ove godine biti do 40 posto veće nego na njenom početku, no to je rezultat svesnog podizanja ranije kontrolisanih cena i uvođenja novog poreskog sistema. Bez tih efekata inflacija iznosi desetak procenata. I to je uspeh, jer je prošle godine stopa inflacije iznosila 113 posto.

Podršku ovim procesima dao je svet, kada je pao Miloševićev režim, koji je rasirenih ruku dočekao tu promenu. Neverovatnom brzinom je regulisano članstvo u UN, MMF, Svetskoj banci i drugim institucijama. Doslo je do masovnih poseta i interesovanja potencijalnih investitora. Obecana je svekolika pomoć, a odmah u početku međunarodna zajednica je pomogla da se prebrodi prošla zima i spreči slom elektroenergetskog sistema, kao i da se ublaže posledice siromastva.

U opisanim okolnostima uloga stranih donacija je u prošlost i ovoj godini bila veoma važna, čak presudna, posebno za elektroenergiju. Očekuje se njihova važna uloga i u narednoj godini. Na Donatorskoj konferenciji krajem juna obecano je oko 1,3 milijarde dolara, od čega oko dve trećine u donacijama, a trećina u vrlo povoljnim kreditima, za niz projekata u energetici, saobraćaju, za podršku budžetu, itd. Sredstva pristizu, ali sada izgleda da će ipak više od polovine ostati za realizaciju u idućoj godini. Razlozi su, možda u sporosti administracije u nekim zemljama-donatorima, ali i na našoj strani. Da li i koliko na to utiče i nejasna slika o budućnosti Jugoslavije, u kojoj manja federalna jedinica, Crna Gora, želi da se osamostali, može se tek nagađati.

Ali, treba imati na umu da su donacije prvenstveno faktor lakšeg preživljavanja i prihvatanja promena, ali nisu i ne mogu biti razvojni faktor. Ono što može da ekonomski preporodi zemlju je dolazak stranih investitora, na koje bi u narednih pet godina trebalo da otpadne najmanje trećina ukupnih investicionih

ulaganja.

Drugi uslov za oporavak je preuređenje duga u kome bi, odobravanjem napuljskih uslova bilo otpisano do 40 posto ukupnog duga. Pregovori sa Pariskim (države-poverioci) i Londonskim klubom (komercijalne banke) neposredno predstoje i očekuje se da budu okončani do kraja godine. Bez ovog otpisa zemlja bi za pet do osam godina sasvim sigurno ponovo zapala u dužničku krizu, bila bi nesposobna da plati obaveze koje dospevaju.

A za ovo se, opet, moraju obezbediti unutrašnje pretpostavke, što nas ponovo vraća u domen političkog odlučivanja i u parlament koji mora brzo izglasati zakone kojima će se efikasno zaštititi vlasnik i poverilac, iskoreniti korupcija, a zemlja osposobiti da prihvati inostrane investitore i kapital. Vecina tih zakona je na stručnom nivou već pripremljena i sada sve zavisi od skupštinske procedure. Potrebe su urgentne, jer sva proizvodnja, sem poljoprivrede, opada i to pretilo da dalje zaostri socijalne probleme.

Tačno je da politički ambijent za obezbeđivanje ovih pretpostavki sada nije najpovoljniji, ali prilika za oporavak zemlje je jedinstvena. Sada jedino ostaje nada da će u DOS-u prevladati razum i da će se zakopati ratne sekire u narednih devet meseci.

U protivnom, ako svadje unutar DOS-a dovedu do izbora pre nego što se ovo obavi, građani Srbije će za šest meseci možda znati kojeg političara više vole, ali će odložiti ekonomski oporavak za deset godina.

Stojan Stamenković je glavni urednik publikacije MAP (Mesecne analize i prognoze) Instituta ekonomskih nauka u Beogradu.

Location: [Serbia](#)

Source URL: <https://iwpr.net/sr/global-voices/srbija-politicka-nestabilnost-ugrozava>